

Fremmedsprogsundervisning på tekniske skoler

hvordan kan der arbejdes med det faglige ordforråd?

Ann Due

Stud. mag. i engelsk
Lærer på Bornholms Erhvervsskole -
Levnedsmiddelaafdelingen og HTX.

Som grundfagslærer i engelsk på en teknisk skole har jeg erfaret, at det er uhyre vigtigt, at fremmedsprogsundervisningen på samtlige skoleperioder er fagligt orienteret dvs. at f.eks. engelsk integreres med andre læreplansfag (f.eks. planlægning og produktion), områdefag (f.eks. grundtilberedning) og specialefag (f.eks. praktisk køkkenarbejde)¹. Dette er en erfaring der stemmer overens med bekendtgørelsen om grundfag i erhvervsuddannelserne (nr. 455 af 7. juni 1996), som netop lægger op til en helhedsorienteret undervisning. En sådan integration er vigtig, hvis elevens interesse skal fanges, og eleven skal føle et reelt behov for at se meningen med at lære f.eks. engelsk.

Målet er derfor, at eleven - som enten

ønsker at blive køkkenassistent, kok, tjener, smørrebrødsjomfru i vores levnedsmiddelaafdeling eller receptionist - bliver bevidst om, at det faglige ordforråd er vigtigt at lære, hvis han/hun skal kunne forstå og anvende fremmedsproget ude i f.eks. restaurationsverdenen og dermed leve op til de krav, der stilles på den fremtidige arbejdsplads.

På Bornholms Erhvervsskole kører vi så vidt muligt en helhedsorienteret undervisning, f.eks. en case hvor vi tager højde for de forskellige elevforudsætninger både alment, fagligt og psykologisk og virksomhedernes krav om nysgerrighed, selvstændighed og selvforvaltning hos eleverne. Dermed lægges der op til ansvar for egen læring. Min opgave som sproglærer er så at få

inkorporeret den sprog- og ordforrådsindlæringsteori, jeg er i besiddelse af, i forløbene.

Ordforrådsøvelser

Jeg vil her give to eksempler på, hvordan jeg får eleven til at arbejde med det engelske faglige ordforråd. Begge øvelsestyper indgår i et problemorienteret, projektorienteret undervisningsforløb (PPU) (Svinth, 1998), hvor eleverne i fællesskab skal planlægge, gennemføre og evaluere en engelsk frokost. Forløbet indebærer, at eleverne skal studere engelsk madkultur, finde engelske opskrifter, udarbejde arbejdsbeskrivelser (dvs. oversætte opskrifterne, omregne måleenhederne osv.), bestille råvarer, skrive menukort, fastsætte priser, skrive et svar (brev) til de engelske gæster og på selve dagen arbejde i køkkenet (engelsk tale) og stå for serveringen og afregningen (engelsk tale). Kort og godt: der er tale om en meningsfuld case, idet der foregår en reel produktionsproces på værkstederne.

Cloze - øvelser

Manchester Tart opskriften, som er gengivet her, er en blandt de mange opskrifter, eleverne selv har fundet i det indledende arbejde. Jeg har valgt den ud og „gennemarbejdet“ den, så den kan fremstå som eksempel på, hvordan de kan arbejde med opskrifter generelt. Øvelsen går i sin enkelhed ud på, at eleven skal finde ud af hvilke ord, der skal stå på de tomme felter. Jeg har her valgt at oplyse hvilke ord, der skal anvendes, men når eleven senere har oparbejdet et større fagligt ordforråd, kunne dette sagtens undlades.

Manchester Tart

This very inexpensive dessert is an excellent way of using up _____ bread, and is a popular and delicious family pudding.

Ingredients

1/2 lb puff pastry
3 tbsp seedless raspberry jam
4 oz fresh _____
1/2 pint milk
1 oz melted butter
1 oz _____
2 eggs, separated
4 oz icing sugar

On a lightly-floured board _____ the pastry and use to line a 10-inch deep flan dish. _____ the jam over the base. In a _____ combine the breadcrumbs, _____, castor sugar and egg yolks and mix well. _____ the mixture over the jam and bake in a _____ oven at 400 Fahrenheit for 30 minutes.

Meanwhile whisk the _____ until stiff, then gradually _____ in the icing sugar. _____ the tart from the oven and spread the _____ the meringue mixture evenly over the top of the tart. Place in a _____ oven until the meringue turns a light golden brown.

Words to be translated and placed in the recipe:

cool	castor sugar
butter	stale
mixing bowl	pour
egg whites	whisk
white breadcrumbs	remove
roll out	spread
preheated	

Ideen bag øvelsen er først og fremmest, at eleverne skal forøge deres engelske faglige ordforråd, men en sidegevinst er, at de får træning i at læse opskrifter og dermed lærer at afkode ordene indenfor en fagspecifik ramme. Ydermere bliver eleven bevidst om den syntaks, der anvendes i opskrifter, og dermed er grammatikken ligeledes en integreret del af øvelsen. Endelig kræves det af eleven, at han/hun anvender sin faglige viden for at løse opgaven.

I arbejdet med at indsætte ordene de rette steder, kan eleven gøre brug af sin delforståelse af ordene, men målet er at opnå en dybdeforståelse. Eleven bliver nemlig tvunget til at tage stilling til, om ordet passer ind i sammenhængen både betydnings- og formmæssigt, og dermed gennemgår eleven den eksplícite indlæringsproces, hvor eleven arbejder kognitivt i dybden med ordene (Ellis, 1995), som anses for at være vigtig, hvis eleven skal forøge sit ordforråd. Yderligere er opskriften spækket med relevante hints (*pregnant context*), som kan hjælpe eleven med at indsætte ordene de korrekte steder. Igen noget der medvirker til, at eleven får en dybdeforståelse af ordet, idet han/hun bliver bevidst om forskellige betydningsnuancer og sproglige sammenstillingsmuligheder (Henriksen, 1995:46).

Et eksempel på at eleven vil lære at ord kan have forskellige betydninger, alt efter hvilken kontekst ordet indgår i, er ordet *cool*, som skal indsættes. Eleven vil forhåbentlig undre sig over, at tærtten skal ind i en kølig ovn, indtil maringen bliver gylden. Her må eleven

søge oplysninger om ordet *cool* og vil finde ud af det svarer til 155 grader. Altså vil eleven her få udvidet sit kendskab til ordet *cool* - det betyder ikke bare kølig eller det at være fræk. Et andet eksempel er *preheated*; eleven kender som regel *to heat* og lærer her, at ved at sætte præfikset *pre-* foran ordet får det en anden betydning.

Desuden vil eleven lære, at der er visse regler for, hvordan sætninger kan dannes f.eks. at efter *the* og *a* må der komme et substantiv (*the egg whites, a mixing bowl*); før et substantiv kan der stå et adjektiv (*stale bread*) eller et verbum (*remove the tart*). Eleven introduceres hermed til karakteristiske sider af fagsprog og lærer f.eks., at sætningerne i opskrifter er bygget i bydeform (*spread the jam over the base*). En bevidstgørelse af syntaksbrugen (grammatikken) er altså integreret i øvelsen. Ydermere vil eleven få brug for sin faglige viden - for hvornår røres der og hvornår piskes der?

Som tidligere nævnt kan denne ordforrådsøvelse være udarbejdet af læreren, men min erfaring siger mig, at eleverne selv kan udarbejde disse øvelser for hinanden. Et af kravene i den overordnede case skal blot være, at eleven (gruppen) skal bearbejde opskriften, så en anden elev (gruppe) kan løse opgaven. Eleverne skal så indbyrdes rette hinandens løsningsforslag, og eleven som har løst opgaven skal stå for selve fremstillingen i køkkenet. En tillægsøvelse kunne være, at eleven skal skrive ned hvilke redskaber, der skal anvendes for at tilberede retten.

Udover at være en ordforrådsøvelse lægger øvelsen også op til elevens ansvar for egen læring og selvstændighed, og elevens samarbejdsevne styrkes. Lærerens rolle bliver det at igangsætte, skabe rum og situationer, hvori læringen forhåbentlig kan ske optimalt.

Sorteringsøvelse

En anden ordforrådsøvelse, som jeg har haft meget held med, er sorterings-

øvelsen *Vocabulary Task*, som fungerer som en repetitionsøvelse. Eleven får udleveret et ark papir, hvor der er otte kategorier (semantiske felter) f.eks. *hotel facilities* og *meat*, og opgaven er så at sortere brikkerne, de ligeledes får udleveret, under den rigtige kategori. Ordene har eleven haft store chancer for at have lært i undervisningsforløbet.

Vocabulary Task

Place each word in the category which you find to be the correct one. Do this individually. When done compare with the person next to you. If you disagree, discuss possible solutions. You must agree.

Utensils	Vegetables	Fruits	Meat	Fish	Actions	Hotel facilities	Jobs
Grater	Cucumber	Cherries	Beef	Turbot	Bake	Lounge	Waiter
Ladle	Mushrooms	Raspberries	Pork	Herring	Grate	Banqueting room	Manager
Whisk	Pea	Peach	Mutton	Salmon	Julienne	Laundry	Chef
Stock pot	Carrots	Pineapple	Lamb	Cod	Stir-fry	Reception	Sandwich Maid
Colander	Cabbage	Grapes	Veal	Halibut	Roast	Cloakroom	Maid
Chopping board	Beans	Red currants	Poultry	Pike	Fry	Disabled facilities	Wine cashier
Peeler	Pumpkin	Almond	Game	Perch	Flame	Suite	Kitchen assistant

Der er indbygget nogle fælder; ordet *game* sætter eleven ofte under kategorien *hotel facilities*, idet han/hun mener det betyder „et spil“ - hvad det selvfølgelig også gør, men igen opnår han/hun en dybdeforståelse af ordet, idet ordet han/hun lærer det også kan betyde „vildt“ (kød). *Whisk* sætter mange under *action* (tilberedningsmetode) hvilket igen kan være rigtigt, men for

at øvelsen skal gå op, bliver han/hun nødt til at sætte ordet under *utensils*. Ligeledes vil ord som *grate* og *grater* skabe grundlag for diskussion, for hvilket hører under *actions* og hvilket under *utensils*. *Mushrooms* sætter en del elever under *Hotel facilities*, idet de tror ordet har noget med et værelse at gøre.

Eleverne bliver bedt om at lave denne

øvelse individuelt, da der ellers er fare for at de - hvis han eller hun arbejder sammen med en dygtig elev - ikke arbejder aktivt med øvelsen, at det kun er de dygtige elever der laver arbejdet. Eleverne bliver bedt om at sammenligne deres resultater efterhånden som de er færdige - selvevaluering - og i plenum gennemgår vi til sidst en af elevernes løsningsforslag. Her vil eventuelle forkerte hypoteser kunne afkræftes - og selvfølgelig rigtige hypoteser bekræftes -, og gennemgangen sikrer repetitionen endnu en gang.

En øvelse som denne har mange potentialer. Ellis (1995) understreger hvor vigtigt det er, at eleven møder ordet ofte, hvis eleven skal lære ordet; derfor lægges sorteringsøvelsen som en repetitionsøvelse. Desuden har Henriksen (1995) fremhævet, at sorteringsøvelser har stor betydning for elevens ordforrådsindlæring, idet vores mentale leksikon er opbygget i forskellige betydningsfelter som f.eks. her over/underbegreber (*utensils/grater*). Netop for at lette læringen og styrke lagringen i langtidshukommelsen er det vigtigt, at øvelserne sikrer, at eleven arbejder kognitivt i dybden med ordforrådet f.eks. med sådanne betydningsrelationer.

De to nævnte ordforrådsøvelser er begge receptive opgaver. Elevens bevidsthed om sproget skærpes, og dette er en nødvendighed, hvis elevens ordforråd skal forøges. Der lægges vægt på den eksplicitte indlæringsproces for at elevens metaviden om sproget kan oparbejdes. Men eleven får også rig mulighed for at anvende de produktive strategier, idet diskussionen ele-

verne imellem og i plenum foregår på engelsk, og hermed gennemgår eleven den implicite indlæringsproces, som Ellis (1995) fremhæver er vigtig, idet hyppighed og repetition netop er vigtige aspekter, hvis eleven skal lære sproget.

Øvelserne er her brugt for at lære eleven et engelsk fagligt ordforråd, men i princippet kan øvelserne bruges i en hvilken som helst sammenhæng. Lærens udfordring er at få øvelserne indarbejdet i den helhedsorienterede undervisning, så de indgår som en naturlig del af et undervisningsforløb. Kort og godt vil øvelserne fremme ordforrådsindlæringen og dermed elevens *fluency*.

Det er min erfaring, at eleven tager disse ordforrådsøvelser til sig med stor begejstring. Han/hun fornemmer klart, at der arbejdes systematisk med ordforrådet og bliver dermed bevidst om, at det faglige ordforråd er vigtigt at lære. Desuden vokser mange elevs selvtillid, idet de opdager, at de lærer - har lært noget. Især sorteringsøvelsen er god som evalueringsøvelse. Der er ingen tvivl om at ved at anvende øvelser som disse i undervisningen øges elevens ordforråd, og eleven får nogle yderst brugbare redskaber til hvordan han/hun kan arbejde systematisk med sit ordforråd og dermed blive bedre til fremmedsproget.

Note

1 På erhvervsuddannelserne på teknisk skole undervises i *grundfag* som er 'almene' fag der dækker flere fagområder, f.eks. fremmedsprog;

områdefag som dækker en bestemt fagområde, og *specialefag* som giver eleverne specialiserede kompetencer inden for et fagområde.

Litteratur

Ellis, N.: The Psychology of Foreign Language Vocabulary Acquisition: Implications for CALL. i: Computer Assisted Language

Learning, Vol. 8, 1995, nr. 2-3. S. 103-128.

Henriksen, B.: Hvad vil det sige at kunne et ord? Ordforståelse og ordbeherskelse. i: Sprogforum, 1995, nr. 3. S. 12-18.

Henriksen, B.: Hvordan husker man ord? i: Sprogforum, 1995, nr. 3. S. 45-55.

Svinth, O.: Erhvervspædagogiske noter. Kompendium anvendt på Pædagogikum for lærere ved tekniske skoler og AMU-centre. 1997.
